

Krzysztof Dawid Majus, *Gedalia Szmelkes (1857–1928)* [w:] *Tekstowa kartoteka osobowa przemyslan*, pod red. Anny Siciak – na stronie Przemyskiej Biblioteki Publicznej

GEDALIA SZMELKES

Gedalia Szmelkes, syn Mordechaja, urodzony 14 lutego 1857 we Lwowie polski rabin i działacz syjonistyczny.

Młody Szmelkes dorastał w domu rodzinnym w atmosferze łączącej tradycje religijne z wychowaniem świeckim i duchem syjonizmu. Pobierał studia religijne u swego stryja, rabina Żurawna, Brzeżan, Przemysła i Lwowa, Izaaka Jehudy Szmelkesa (1828-1906), stając się wybitnym znawcą Talmudu i uzyskując uprawnienia rabinackie. Mając 18 lat poślubił Esterę z domu Silber, córkę rabina Tarnowa i zgodnie z ówczesnym zwyczajem zamieszkał w domu teścia.

W Tarnowie kontynuował studia toraniczne w kłojzie chasydów Sanz (Nowy Sącz). Po upływie kilku lat powrócił do Przemyśla i pomimo religijnego wykształcenia zajął się kupiectwem, w którym nie odniósł jednak sukcesów. Po upadku swej firmy kandydował w roku 1893 na stanowisko rabina Przemyśla, jednak jego nominacja nie została zatwierdzona przez władze i w wyniku tego objął w roku 1898 stanowisko rabina Kołomyi. W sierpniu 1904 uczestniczył w Preszburgu (Bratysława) w I światowym kongresie religijnej organizacji syjoni-

stycznej „Mizrachi”, będąc jednym z trzech poddanych austriackich, którzy przyjęli zaproszenie. Został tam wybrany przedstawicielem Galicji w kierownictwie tego ruchu. Sprzeciw kręgów chasydzkich w Kołomyi wobec jego prosyjonistycznych sympatii oraz niezadowolenie tamtejszych syjonistów z faktu, że podczas odsłonięcia pomnika Adama Mickiewicza we Lwowie 30 października 1904 był przepasany biało-czerwoną szarfą, doprowadziły do tego, że z końcem roku 1904 Gedalia Szmelkes powrócił do Przemyśla, gdzie tym razem z powodzeniem objął funkcję głównego rabina i przewodniczącego sądu rabinackiego.

W roku 1907 organizacja „Mizrachi” pragnęła nominować Szmelkesa na kandydata w wyborach do austriackiego Reichsratu (parlamentu), jednak jego kandydatura została storpedowana przez zdominowany przez socjalistów ruch „Poalej Syjon”. Uczestniczył w kongresach syjonistycznych w latach 1909 (Hamburg) i 1911 (Bazylea). W roku 1913 zasłynął wśród społeczności żydowskiej wygłoszoną w przemyskiej synagodze płomienną mową (wydaną także drukiem) w proteście przeciw procesowi Bejlisa.

Podczas I wojny światowej Szmelkes był zaangażowany w działalność socjalną w Przemyślu (wraz z M. Scheinbachem współprzewodniczył miejscowemu Komitetowi Pomocy) i odmówił opuszczenia oblężonej, a później okupowanej przez Rosjan twierdzy, póki pozostaje w niej choć jeden Żyd. Dwóch jego synów, młodszy Mojżesz i starszy Szmuel, zostało zesłanych na Syberię – pierwszy z nich zmarł tam na tyfus. Sam Szmelkes wyjechał

dopiero 10 maja 1915 do Wiednia i powrócił do Przemysła w roku 1917.

Szmelkes miał wielki wpływ na żydowski ruch oświeceniowy „Haskala”. Dzięki połączeniu swej głębokiej wiedzy religijnej z praktyczną znajomością spraw doczesnych, potrafił być arbitrem między różnymi prądami społeczności żydowskiej. Zmarł w Przemysłu 20 stycznia 1928. Znany był także pod akronimem ‘Ragesz’ (Rabin GEdalia SZmelkes). Większość prac i responsów Szmelkesa zaginęła

w rękopisach, a te które się zachowały, zostały wydane drukiem w książce „Imrej Ragesz”, wydanej w roku 1931 w Piotrkowie Trybunalskim staraniem wdowy, Ester Szmelkes, ze wstępem syna, Szmuela Cwi Szmelkesa.

Bibliografia: *Menczer Arie (red.), „Sefer Przemysl” [„Księga Przemysła”]. Tel Awiw: Irgun Jocej Przemysl be-Israel 1964; s. 135-139; Praca zbiorowa, „Österreichisches Biographisches Lexikon 1815-1950”, Bd. 10. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften 1994; s. 231-232; Praca zbiorowa, „Pinkas ha-Kehillot. Polin” [„Encyklopedia gmin żydowskich. Polska”], vol. II, „Galicja ha-Mizrachit” [„Galicja wschodnia”]. Jerozolima: Yad Vashem 1980; s. 430-431.*